

Складні випадки правопису м'якого знаку

*Мова наша, мова -
Мова кольорова,
В ній гроза травнева
Й тиша вечорова."
Ю.Рибчинський*

План

- Правила вживання м'якого знаку
- Перевір Себе
- Гра «Впіймай звук» Загадки
- Тести
- Література

М'який знак – це цікаво

Звуку буква ця не має,
Вона інші розм`якшає.
М`який знак якщо пристане,
Буква враз м`якою стане!
Рис поставили в куток,
М`який знак упав в мішок,
І в мішку з`явилась рисЬ,
Звіра цього стережисЬ!
МилЬна булЬка була-жила,
Але м`який знак згубила.
БулЬка булку утворила,
М`який знак – велика сила!

М'ЯКИЙ ЗНАК - ЦЕ

- У сучасній українській мові не має окремого звуку, використовується для позначення м'якості попередньої приголосної або роздільної вимови приголосної та йотованої голосної: *тінь*, *сільський*, *Нь ютон*.

□ В українських словах м'який знак вживається:

Після букв **д, т, з, с, ц, л, н**, які позначають м'які приголосні:

- в кінці слова: *нехіть, мазь, паморозь, увесь, гедзь, мовець, обмаль, сутінь* тощо;
 - в середині слів перед буквами, що позначають тверді приголосні: *молотьба, спільний, тинькувати, Гринько, Федько, Вільно, Луцьк* тощо;
 - у дієсловах наказового способу та на **-ться**: *стань, сядь, робиться, коситься* тощо.
- В дієсловах перед суфіксом **-ся (-сь)**: *стань — станься, сядь — всядься.*
- На позначення м'яких приголосних усередині складу перед **о**: *дзьоб, дьоготь, льон, сьомий, третьокласник, утрьох* тощо.
- У суфіксах **-зьк-, -ськ-, -цьк-**: *запорізький, козацький, київський, близькість, людськість, вузько, хвацько, військо, хлопчисько, пасовисько* тощо.
- У суфіксах **-еньк-, -оньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-**: *батенько, рибонька, старесенький, білісінький, малюсінький* тощо.
- .

М'який знак зберігається:

- В утворених присвійних прикметниках: *Танька* — *Таньчин*, *Зінька* — *Зіньчин*, *ненька* — *неньчин*;
- При відмінюванні: *призьба* — *на призьбі*, *ненька* — *неньці*, *вишенька* — *вишеньці*, але: *землянка* — *землянці*, *маска* — *масці*.
- В словах іншомовного походження м'який знак пишеться після м'яких **д, т, з, с, л, н** перед **ї, йо**, а також перед **я, ю, є**, які читаються як [йа], [йу], [йе]: *адьє, конферансьє, монпансьє, пасьянс, ательє, барельєф, батальйон, мільярд, бутоньєрка, віньєтка, каньйон, В'єнт'ян, Готьє, Нью-Йорк, Ньютон, Ньяса, Реньє* тощо.

М'який знак НЕ пишеться:

- М'який знак не пишеться у таких випадках:
- Після **б, п, в, м, ф, р, ж, ч, ш, щ**: *дріб, приголуб, сипте, степ, кров, вісім, верф, ніж, їж, знаєш, бачиш, піч, річ, борщ, мориц, воротар, гіркий, кобзар, перевір, тепер, Харків* тощо. Виняток: *Горький, трьох*.
- Перед м'якими, пом'якшеними або шиплячими: *свято, дзвякнути, сніг, радість, велетенський, ромінчик, кінчик, менший, тонший, Уманщина*. Винятки: після букви **л** (*їдальня, читальня, Польща, сільський*тощо) та слова *тьмянний, різьбяр, няньчити, бриньчати, женьшень, Маньчжурія*.
- Між подвоєними та подовженими приголосними: *буття, відлюддя, віддячити, волосся, галуззя, заміжжя, зілля, пасся, ранній, роззява* тощо.

Правило-вірш

□ Діти, правила вивчайте
й назавжди запам'ятайте.
Перше правило таке-
Для розумників легке:
Букви треба пам'ятати,
Після них знак м'який писати:
Д,т,з,с,ц,л,н, -то як?
Пишемо ми м'який знак.
На човні він впливає,
-Де ти з'їси ці лини ?-питає.
Друге правило вчимо-
Від дієслова йде воно,
Пишається, вмивається-
В словах на **-ться** вживається.

□ Ще запам'ятаймо:
Якщо **лялька**, то **ляльчин**,
А Наталка, то **Наталчин**,
І сільський, і морський,
І козацький знак м'який.
Після [л'] його вживати необхідно,
Орфограму цю у слові пальці видно.
Та не дружить м'який знак з губними
І шиплячими такими,
Після р його не став ніколи,
Бо не пустить він тебе до
школи.

Перевір себе:

- Розташуйте слова у два стовпчики: в перший слова з м'яким знаком, а в другий - без нього.

Промін..чик, міл..йон, ос..овий, пун..акція, ател..є,
дос..є, ус..мішка, Юрянс..к, кін..чик, різ..бяр, нян..
ЧИТИ, СВ..ЯТО.

Прочитайте другі букви у словах, спочатку в першому стовпчику, а потім у другому - дізнаєтеся назву літературно-публіцистичної пам'ятки кінця XVII - початку XIX століття, в якій розповідається про події, що відбувалися в Україні від давнини до 1769 року.

Випишіть слова у дві колонки: у ліву - з м'яким знаком, у праву - без нього.

Чіл..не, област.., р..ясно, різ..бяр, ад..ютант,
нян..ка, духм..яний, асфал..т, арф..яр.

Підкресливши першу літеру у словах, отримаєте назву твору М. Куліша.

Відповіді до вправи першої

З м'яким знаком

Ковальчук, учительство,
різьбяр, медальйон, ляльці,
батьківський.

Без м'якого знака

Щонайменший, камінчик,
сонця, чотирма, сміх.

Ключ. Корній.

Відповіді до вправи другої

З м'яким знаком:

Чільне, область, різьбяр,
нянька, асфальт.

Без м'якого знака:

ад'ютант, духмяний, арфяр.

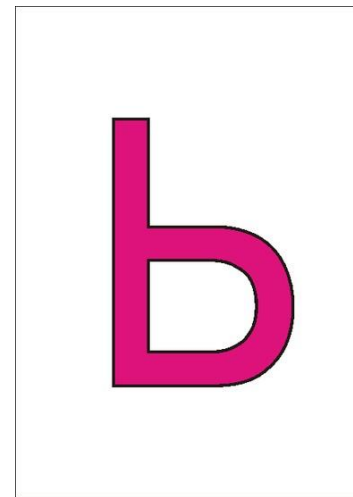
Ключ. "Чорна рада".

Гра «Впіймай звук»

— Зараз я буду вам називати слова, а ви повинні «спіймати» (плеснути в долоні) і запам'ятати лише ті з них, у яких є м'який знак.

Сіль, сир, тин, тінь, лось, ліс, рись, рис, карась, село, лосі, лось, горобець,

Загадки про м'який знак (Ь)

* * *

Ще й це завдання розв'яжи,
Чи все тут правильно, скажи:
«Полює в лісі хижа рис...»,
«Рись на сніданок любить рис...»
(М'який знак)

* * *

Знак м'який (оце дива,
Легко змінює слова,
Тож спробуй, друже, відгадати,
Де треба знак м'який вставляти:
«Є у царя царевич-син...
Син дивиться на моря син...»
(М'який знак)

* * *

Хто абетку з вас вивчав,
Різні букви зустрічав.
Кожна з них від А до Я
Промовля своє ім'я.
Лиш одна із них німа.
Здогадався, певно, всяк!
Звуть цю букву ..
(М'який знак)

* * *

Є вона у слові «день»,
Є вона у слові «пень».
Безголоса та м'яка
Дивна літера така.
(М'який знак)

Тести

▣ 1. Позначте рядок, в якому в усіх словах потрібно поставити **Ь**

- а) мід..., рол..., мен...ший, кін...чик;
- б) Мінс...к, сім..., кров..., буквар...;
- в) Хар...ків, тін..., кобзар...с...кий, нен...чин;
- г) бат...ко, бул...йон, кан...йон, с...омий.

▣ 2. У якому рядку всі слова пишуться з **ь**

- а) Поділ...ський, домен...щик, черешен...ці, кул...ці, гіл...ці.
- б) Парас...ці, Гал...ці, Натал...ці, т...мянний, веселит...ся.
- в) Приятел...ці, нен...ці, дон...ці, різ...бяр, добровол...ці.
- г) Вел...можа, брех...ня, брен...кати, камін...чик, батьківський.
- д) Бат..ківщина, бан...ці, склян...ці, бал...зам, баб...ці.

▣ **3. Вкажіть, у якому рядку всі слова пишуться з ь.**

а) Донец..кий, чернівець..кий, Гриць...ко, різ...ко, сон...ця.

б) Багат..ма, кін...чик, міл...йон, ремін..., літ...ні.

в) Кіл...це, їдал...ня, учител...ство, німець..кий, доч...ці.

г) Ручен...ка, джерел...це, Ковал...чук, вуз...ко, лял...ці.

▣ **4. М'який знак НЕ пишеться в усіх словах рядка**

а) міл..ярд, ойкан..ня, мен..ший;

б) Уман..щина, Поділ..ля, Бат..ківщина;

в) безбат..ченко, змагаєш..ся, віс..сю;

г) ін..ший, жен..шень, спіл..чанський;

д) кин..мо, ріж..мо, насип..мо.

▣ **5. М'який знак треба писати на місці обох пропусків у рядку**

а) абсолютна мен..шість, пол...ське посольство

б) п'ят..сот гривень, перевірка знан..

в) громадянс..ка позиція, здаєт..ся в оренду

г) виставковий павіл..йон, шановне пан..ство

д) підійти близ..ко, гетьман..ський палац

▣ **6. М'який знак на місці пропуску НЕ пишеться в усіх словах рядка**

а) батал..йон, сяд..те, ремін..чик

б) куз..ня, смієш..ся, голубон..ці

в) велетен..ський, Галин..ці, посун..ся

г) дівчин..ці, порад..те, сіл..лю

д) кур..йозний, соломин..ці, тон..ший

Відповіді до тестів

- 1) Г (бат...ко, бул...йон, кан...йон, с...омий)
- 2) В (Приятел...ці, нен...ці, дон...ці, різ...бяр, добровол...ці)
- 3) Г (Ручен...ка, джерел...це, Ковал...чук, вуз...ко, лял...ці)
- 4) В (безбат..ченко, змагаєш..ся, віс..сю)
- 5) А (абсолютна мен..шість, пол...ське посольство)
- 6) Д (кур..йозний, соломин..ці, тон..ший)

ЛІТЕРАТУРА:

- <http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=354780>
- <http://www.bestreferat.ru/referat-205591.html>
- <https://uk.wikipedia.org/wiki>
- <http://doshkolenok.kiev.ua/skazki-legendy/413-literary-alfavit.html>

